

11. Родионова Н.В. Антикризисный менеджмент : учеб. пособие для вузов / Н.В. Родионова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 223 с.

12. Нусінов В.Я. Оцінка соціальної безпеки підприємств гірничо-збагачувальної галузі [Електронний ресурс] / В. Я. Нусінов, К. О. Астаф'єва // Ефективна економіка. – 2012. - №10. - Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

13. Астаф'єва К.А. Классификация угроз экономической безопасности согласно жизненным циклам компании / А.К. Астаф'єва // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ: зб. наук . праць. - 2011. - №2(26). - С. 66-70.

Рукопис подано до редакції 21.03.13

УДК 658.27

В.В. БУХАНЕЦЬ, канд.економ. наук, доц., ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКО-СТРАТЕГІЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано теоретико-методологічні засади створення економічного механізму формування економіко-стратегічних можливостей (потенціалу) підприємства, визначені основні його етапи.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Забезпечення прогресивного економічного розвитку вітчизняної економіки пов'язане з вирішенням проблеми підвищення ефективності формування відповідних ресурсних, стратегічних, економічних можливостей промислових підприємств.

Вирішення проблем економічного і соціального розвитку України у сучасних умовах потребує безперервного руху й оновлення факторів виробництва, і, в першу чергу, засобів виробництва. Також неабияке значення набуває динамічний характер розвитку потенційних можливостей підприємства у відповідності до стратегічних цілей його існування на поточному продуктовому ринку.

Важлива роль відтворювального процесу в забезпеченні прогресивного економічного розвитку вітчизняної економіки, складність завдань, пов'язаних з вирішенням цієї проблеми у сучасних умовах господарювання промислових підприємств обумовлюють необхідність подальших наукових досліджень напрямів підвищення ефективності використання та відтворення їх економіко-стратегічних можливостей і сил.

Необхідність підвищення ефективності використання потенційних можливостей вітчизняних підприємств визначається, насамперед, основною стратегічною метою (ціллю) більшості із них - виживанням в умовах ринку. Вказана мета об'єктивно примушує суб'єктів господарської діяльності мінімізувати витрати ресурсів, які є в їхньому розпорядженні, і водночас виробляти, по можливості, таку кількість продукції, яка задовольнила б існуючий на неї попит. При цьому продукція, вироблена ними, повинна бути конкурентоспроможною, відповідати вимогам споживачів та реалізовуватися в обсягах, близьких до обсягів виробництва.

Аналіз досліджень і публікацій. Методологічні, методичні та прикладні проблеми й питання оцінки величини та ефективності використання потенціалу взагалі досліджували в своїх роботах провідні вітчизняні та закордонні вчені Л.Л.Абалкін, А.І.Анчишкін, В.М.Архипов, М.І.Іванов, І.І.Лукінов, Ф.М.Русинов, Е.Б.Фігурнов [5], Д.А.Черніков, Н.І.Рябикіна [3]. Різні аспекти сутності та ефективності використання окремих елементів потенціалу підприємства й економіки країни в цілому досліджувалися в роботах Ю.Г.Вілчула, А.М.Турило, О.С.Галушко [2], Ю.Ю.Донця, В.Я.Нусінова, В.О.Котлова, В.Л.Кузьменка, О.С.Федоніна [4] та багатьох інших вчених.

Поряд з тим, в економічній теорії та практиці в недостатній мірі вирішено питання оцінювання та відтворення саме економіко-стратегічного потенціалу. Це зумовило вибір теми дослідження та її актуальність, визначило мету і завдання дослідження.

Постановка завдання. У наш час існує нагальна проблема необхідності відновлення виробничого та економічного потенціалу багатьох промислових підприємств та цілих галузей народного господарства за умов обмеженості фінансових і виробничих ресурсів, тобто всього того, що становить потенціал народного господарства. У стратегії розв'язку проблеми росту

потенціалу виробничої сфери суспільства в Україні важливе місце приділяється нарощуванню й удосконалюванню виробничого потенціалу його галузей на інноваційній основі.

Метою роботи є теоретичне та практичне обґрунтування методологічних засад створення механізму формування економіко-стратегічних можливостей (потенціалу) промислового підприємства, на прикладі об'єктів гірничорудної промисловості.

В основу досліджень покладено ідею зростання ефективності відтворення економіко-стратегічного потенціалу підприємств за рахунок впровадження економічного механізму обґрунтування основних параметрів його формування з використанням критеріальних показників ефективності процесу відтворення.

Викладення матеріалу та результати. Поняття виробничий потенціал одним з перших у вітчизняній літературі було застосовано А.І. Анчишкіним, який включив до його складу набір ресурсів, які в процесі виробництва узгоджують форму його факторів [6, с.14]. І в наш час ресурсний зміст виробничого потенціалу є найпоширенішим серед економістів. Так, виробничий потенціал, з одного боку, розглядається як сукупність наявних (фактично використовуваних) ресурсів, при цьому не враховується їх взаємозв'язок і взаємообумовленість, а також їх участь у виробничому процесі [7, с.214]. Інший погляд - це представлення виробничого потенціалу як сукупності ресурсів виробництва в певній кількості і якості [8], але "без врахування реальних взаємозв'язків, що складаються в процесі виробництва" [9]. Третя група авторів характеризує «потенціал» як сукупність спільно функціонуючих ресурсів, що володіють здатністю робити певний обсяг продукції [5].

В економічній науці переважає концепція вивчення економічних явищ, що протікають на підприємствах, як з'єднання ізольованих і не зв'язаних між собою ресурсів виробництва. Основна маса досліджень в області економічної ефективності діяльності підприємства присвячена дослідженню специфіки основних і оборотних засобів, трудових ресурсів, фінансових ресурсів тощо. Цим ресурсам в економічних науках завжди приділялася велика увага, але в основному кожний елемент окремо, що на певному етапі розвитку наукової економічної думки було цілком виправданим. Негативним наслідком стало приділення недостатньої уваги витратному методу оцінки названих ресурсів, який є основою формування головних економічних категорій.

Аналіз розглянутих точок зору підводить нас до висновку, що економіко-стратегічні можливості промислового підприємства - це сукупність факторів виробництва, наявних ресурсів і стратегічно-доцільних резервів, поєднаних для цілеспрямованої, творчої діяльності, орієнтованої на задоволення поточних та перспективних потреб власників підприємства і суспільства у цілому. Кількісні і якісні характеристики цих ресурсів, а також рівень їх сукупного впливу й визначають виробничу здатність промислового підприємства або групи підприємств.

Труднощі у визначенні складу економіко-стратегічного потенціалу підприємства полягає в тому, що всі його елементи функціонують одночасно й у сукупності. Тому особливості формування, використання й відтворення потенціалу можуть бути виявлені тільки як їх комбінація.

Використання в цих цілях лише тільки спеціальних методів математичної статистики може дати тільки недостатньо адекватні результати. Тому найбільш об'єктивним методом дослідження складу елементів економіко-стратегічного потенціалу промислового підприємства, як складної економічної структури, виявляється системний підхід.

Економіко-стратегічний потенціал підприємства доцільно розглядати як ціле, у якому єдність форми й змісту виникає через збереження й взаємозалежність його частин, які перебувають у функціональній залежності, коли зміна однієї частини веде до зміни інших частин. У теорії системного дослідження таке ціле називають органічно цілим.

Отже, інтегральні економіко-стратегічні можливості (потенціал) можуть бути визначені через наявний економічний потенціал та стратегічно-доцільні резерви його розширеного відтворення, що повинні забезпечити спроможність підприємства досягти прогнозованих, стратегічних результатів у майбутньому. Однак при цьому повинні бути забезпечені вимоги комплексного виміру впливу всіх складових потенціалу на результуючий, тобто впливу потуж-

гічних можливостей дасть змогу визначити необхідний у майбутньому рівень економіко-стратегічного потенціалу підприємства.

Етап 5. Шляхом зіставлення необхідного у майбутньому рівня та фактичного значення економіко-стратегічного потенціалу визначається додаткова потреба у його розширенні. Встановлюється необхідний приріст за умов збереження сучасного стану розвитку науки та техніки та фінансово-кредитної системи країни (прогнозований рівень інфляції та інших макроекономічних показників).

Етап 6. Визначається прогнозний середньорічний темп росту економіко-стратегічного потенціалу на підприємстві за період реалізації проекту та відповідний йому темп приросту – рівень розширення техніко-технологічної і виробничо-економічної бази підприємства.

Етап 7. Використовуючи наявну інформацію про необхідний приріст економіко-стратегічного потенціалу та закономірності відтворювальних процесів на підприємстві визначаємо ключові параметри протікання процесу його відтворення. На цьому етапі встановлюється оптимальне співвідношення щорічного введення та вибуття потенціалу відповідно щорічних темпів розширення виробництва.

Етап 8. Розширене відтворення економіко-стратегічного потенціалу на підприємстві потребує додаткового залучення фінансових ресурсів. Визначення суми та структури джерел фінансування процесів відтворення технічного потенціалу на підприємстві стає головною задачею керівництва на початку кожного року реалізації проекту формування стратегічного потенціалу.

Етап 9. З метою досягнення планомірного, стабільного розвитку економіко-стратегічного потенціалу на підприємстві слід розробити відповідний план заходів. Цей план, або інвестиційна програма, повинен чітко визначати за роками здійснення проекту значення ключових параметрів господарської діяльності підприємства. Створюється графік введення в експлуатацію та виведення за спрацюванням об'єктів технічного потенціалу, встановлюються щорічні планові завдання з обсягів виробництва продукції, визначається ресурсне забезпечення програми відтворення, у тому числі величина та структура залучених фінансових ресурсів.

Етап 10. Передостаннім етапом формування економіко-стратегічного потенціалу є оцінка його результативності, яка здійснюється на кожному кроці реалізації інвестиційної програми та за кінцевими результатами при досягненні встановленої стратегічної мети. Ефективність процесу визначається співставленням загальних результатів діяльності виробничої системи та витрат на виробництво, відтворення технічного потенціалу і втрат від бездіяльності підприємства. Останні отримуємо у тому випадку, коли планове виробниче завдання конкретного кроку інвестиційної програми виконується не у повному обсязі.

Етап 11. На останньому кроці програми відбувається остаточна апробація механізму формування економіко-стратегічного потенціалу, здійснюється коректування всіх вхідних параметрів, факторів і залежностей методики. Не слід також забувати про те, що процес формування економіко-стратегічних можливостей на підприємстві є нескінченним та циклічним. Це означає, що при досягненні встановленої мети система змінюється, як і зовнішні та внутрішні параметри, а тому з'являється необхідність встановлювати нові цілі. Реалізація цих нових цілей буде потребувати відповідного ресурсного забезпечення, у тому числі зміни технічного потенціалу. Отже, виробнича система переходить на новий виток розвитку, етапи формування економіко-стратегічного потенціалу повторюються, табл. 1.

Таблиця 1

Інвестиційна програма розвитку технічного потенціалу підприємства до рівня оптимальної продуктивності

Підрозділ ПАТ „КЗРК”	Рівень ЕСП, тис.грн	ЕСП залучений, тис.грн.	ЕСП виведений, тис.грн	Величина залучення капіталу, тис.грн		Річна продуктивність, тис.тн
				власного	позикового	
1	279 244	17 171	2 581	15322,20	1856,33	1 447
2	294 363	18 101	2 720	16151,82	1956,85	1 623
3	310 302	19 081	2 868	17026,36	2062,80	1 821
Разом		54 353	8 168	48500,38	5875,98	

Реалізація розробленого механізму на шахті ім. Леніна ПАТ „Криворіжзалізрудком” дозволила розробити інвестиційну програму розвитку економіко-стратегічного потенціалу (див. табл. 1) та оцінити економічний ефект від її результатів на рівні 28,8 млн грн.

Висновки та напрямок подальших досліджень. Механізм процесу формування економіко-стратегічного потенціалу у наведеному вигляді є досить простим. Він може застосовуватися на

будь-якому промислому підприємстві. Витрати машинного та робочого часу працівників за попередніми оцінками становлять від однієї до трьох неділь залежно від того, на якому підприємстві чи його структурному підрозділі виконується планування, в якому стані на сьогодні знаходиться аналітичний облік, на який стратегічний період розраховується інвестиційна програма.

Список літератури

1. **Авдеєнко В.Н., Котлов В.А.** Производственный потенциал промышленного предприятия. - М.: Экономика, 1989. - 240с.
2. Галушко О.С. Особливості та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах інтеграції України у світове економічне співтовариство // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2003. - № 1. - С. 47-55.
3. **Рябикіна Н.І.** Теоретичні аспекти оцінки потенціалу промислових підприємств в умовах ринку // Економіка: проблеми теорії та практики. - Дніпропетровськ: ДНУ. - 2002. - С. 195-202.
4. **Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І.** Потенціал підприємства: формування та оцінка. Навчально-методичний посібник. - К.: ІСНЕУ, 2003. - 293 с.
5. **Фигурнов Э.** Производственный потенциал социалистического общества / Э.Фигурнов // Политическое самообразование. - 1982. - № 1. - С. 38-46.
6. **Анчишкин А.И.** Прогнозирование роста социалистической экономики / Анчишкин А.И. - М.: Экономика, 1973. - 294 с.
7. **Абалкин Л.И.** Конечные народнохозяйственные результаты: Сущность, показатели, пути повышения / Абалкин Л.И. - 2-е изд., доп. и перераб. - М.: Экономика. - 1982. - 183 с.
8. **Лукинов И.** Аграрный потенциал: исчисление и использование / И. Лукинов, А. Онищенко, Б. Пасхавер // Вопросы экономики, 1988. - № 1. - С. 12-21.
9. **Черников Д.** Эффективность использования производственного потенциала и конечные народнохозяйственные результаты / Д.Черников // Экономические науки, 1981. - № 10. - С. 89-97.

Рукопис подано до редакції 21.03.13

УДК 622.2.001.57: 65.012.265

І.Г. ПОЛІЩУК, Н.В. ПАСІЧНИК, О.Б. КОРОЛЕНКО, кандидати економ. наук, доценти
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

МОДЕЛЬ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ГМК

Підвищити економічну ефективність виробництва металургійних підприємств і виявити резерви виробничого потенціалу можна шляхом оптимізації наявних виробничих ресурсів та раціонального їх використання. Оптимізувати виробництво продукції металургійного підприємства можливо за допомогою методів економіко-математичного моделювання. Рішення задачі зводиться до пошуку максимальної дохідності від реалізації продукції в умовах обмежених обсягів виробничих ресурсів.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. В процесі становлення ринкових відносин, здійснення інституційних перетворень в економіці України важливого теоретичного й практичного значення набуває проблема формування і використання виробничого потенціалу підприємств. Сформований на принципах раціонального підходу виробничий потенціал забезпечує конкурентоздатність функціонування підприємств та інших суб'єктів господарювання, сприяє розвитку матеріально-технічних, структурно-функціональних, соціально-трудових та інших його елементів.

Металургійне підприємство як виробнича система включає засоби праці як кооперацію (систему) машин, робочу силу як кооперацію робітників або систему спільної праці, економіку як систему економічних стосунків усередині і поза підприємством і систему управління. Металургійне виробництво та технологічні процеси на підприємстві ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» мають ряд своїх специфічних особливостей, що істотно відрізняють їх від інших промислових виробництв і накладають певний відбиток на вимоги до форм і методів організації виробництва. Звідси випливає потреба в науковому дослідженні основних тенденцій, що сформува-лись на локальному рівні промислової ієрархії, взаємозв'язку динаміки складу і обсягів виробничих ресурсів з ефективністю виробництва металургійного підприємства, методів оптимізації процесів формування і використання виробничого потенціалу. Це вимагає відповідних змін в тактиці і стратегії управління виробничим потенціалом на засадах пошуку нових підходів до вдосконалення механізму дії економічних факторів, важелів і стимулів, які притаманні ринковій економіці щодо суттєвої економії ресурсів та їх інтенсивного використання.